

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

5 (411)

SEPTEMBER – OCTOBER 2024

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н=2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2024

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2024

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2024

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 5. Number 411 (2024), 227–240
<https://doi.org/10.32014/2024.2518-1467.837>

A.K.Urazova, G.A. Tuyakbaev, K.T. Kudaibergenova, A. Zholmakhanova, 2024.
Kyzylorda University names Korkyt Ata, Kyzylorda, Kazakhstan.
E-mail: erke_zh@mail.ru

EFFECTIVE METHODS OF TEACHING THE EPISTOLOGICAL HERITAGE OF ABDILDA TAZHIBAEV

Urazova Asyl – master, senior lecturer, Kyzylorda university named after korkyt Ata, Kyzylorda, Kazakhstan, E-mail: asyl.7777777@mail.ru Orcid.org/0000-0002-6155-8978;
Tuyakbayev Gabit – candidate of philological Sciences, Kyzylorda university named after korkyt Ata, Kyzylorda, Kazakhstan, E-mail: turmagambet@mail.ru Orcid.org/0000-0002-5000-2122;
Kudaibergenova Kunimzhan – PhD, Kyzylorda university named after korkyt Ata, Kyzylorda, Kazakhstan, E-mail: kkunimzhan@mail.ru Orcid.org/0000-0001-6878-652X;
Zholmakhanova Akerke – PhD, Kyzylorda university named after korkyt Ata, Kyzylorda, Kazakhstan, E-mail: erke_zh@mail.ru Orcid.org/0000-0001-8273-7046.

Abstract. One of the methods of transferring knowledge and experience is epistology – the science of writing, which has been developing since ancient times. Through letters we can learn about people’s life experiences and thoughts, conclusions and ideas. Acquaintance with the epistolary heritage of Abdilda Tazhibayev, one of the prominent epistologists of Kazakhstan –port, writer, publicist, literary critic, author of many letters and articles, shows the importance of the study. In addition, the writer’s literary works, which are the object of the study, for the first time considered as a model of the methodology for teaching Kazakh epistology. The purpose of the study is to study effective methods of teaching the epistological heritage of Abdilda Tazhibayev and prove its importance in practice. As a result of the study, effective methods of teaching the epistological heritage of Abdilda Tazhibayev were considered as a source of information in teaching Kazakh literature, as well as the stages of analysis and interpretation of epistolary texts.

The novelty of the study lies in the fact that the epistological heritage of Abdilda Tazhibayev was considered as a valuable source of information about the culture and history of Kazakhstan for the first time and was presented as a model of high literary style. The practical significance of the study lies in the fact that the results of the study can be used in the methodology of teaching epistological works in Kazakh literature lessons. Besides, the findings of the study can be used to improve and evaluate the main problems and prospectives for the study of the Kazakh epistological heritage.

Keywords: epistology, epistological works, Abdilda Tazhibayev, effective methods, Kazakh literature, literary text, text analysis.

А.К. Уразова, Ғ.Ә. Тұяқбаев, К.Т. Құдайбергенова, А. Жолмаханова, 2024.

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан.

E-mail: erke_zh@mail.ru

ӘБДІЛДА ТӘЖІБАЕВТЫҢ ЭПИСТОЛЯРЛЫҚ МҰРАСЫН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

Уразова Асыл Қожабайқызы – магистр, аға оқытушы, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан, E-mail: asyl.777777@mail.ru Orcid.org/0000-0002-6155-8978;

Тұяқбаев Ғабит Әнешұлы – филология ғылымдарының кандидаты, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан, E-mail: turmagambet@mail.ru Orcid.org/0000-0002-5000-2122;

Құдайбергенова Күннұжан Тыныштықбекқызы – PhD, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан, E-mail: kkunimzhan@mail.ru Orcid.org/0000-0001-6878-652X.

Жолмаханова Ақерке Болатқызы – PhD, Қорқыт атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан, E-mail: erke_zh@mail.ru Orcid.org/0000-0001-8273-7046.

Аннотация. Білім мен тәжірибені жеткізу тәсілдерінің бірі – эпистолография – ертеден дамып, қалыптасып келе жатқан хат жазу туралы ғылым. Хаттар арқылы біз адамдардың өмірлік тәжірибесі мен ойлары, тұжырымдары мен идеялары туралы біле аламыз. Қазақстанның көрнекті эпистологтарының бірі – жазушы, публицист, әдебиеттанушы, көптеген хаттар мен мақалалардың авторы Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасымен танысу зерттеудің маңыздылығын көрсетеді. Сонымен қатар, жазушының еңбектері зерттеу нысаны бола отырып, қазақ эпистолографиясын оқыту әдістемесінің үлгісі ретінде алғаш рет қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасын оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін зерттеп, оны оқытудың маңыздылығын тәжірибеде дәлелдеу. Зерттеу нәтижесінде Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасын қазақ әдебиетін оқытуда ақпарат көзі ретінде оқытудың тиімді әдістері мен эпистолярлық мәтіндерді талдау және түсіндірудің кезеңдері қарастырылды.

Зерттеудің жаңалығы – Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасы Қазақстанның мәдениеті мен тарихы туралы құнды ақпарат көзі ретінде қарастырылып, жоғары әдеби стиль үлгісі ретінде ұсынылды. Зерттеудің практикалық маңыздылығы – зерттеу нәтижелерін қазақ әдебиеті сабақтарында эпистолярлық шығармаларды оқыту әдістемесінде қолдану мүмкіндігі бар. Сондай-ақ, зерттеудің тұжырымдарын қазақ эпистолярлық мұрасын зерттеудің негізгі мәселелері мен перспективаларын жетілдіруде және бағалауда қолдануға болады.

Түйін сөздер: эпистолография, эпистолярлық еңбектер, Әбділда Тәжібаев, тиімді әдістер, қазақ әдебиеті, көркем мәтін, мәтін талдау.

А.К. Уразова, Г.А. Туякбаев, К.Т. Кудайбергенова, А. Жолмаханова, 2024.
Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан.
E-mail: erke_zh@mail.ru

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭПИСТОЛОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ АБДИЛЬДЫ ТАЖИБАЕВА

Уразова Асыл Кожобаевна – магистр, старший преподаватель, Кызылординский университет имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан, E-mail: asyl.777777@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6155-8978>;

Туякбаев Габит Анешович – кандидат филологических наук, Кызылординский университет имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан, E-mail: turmagambet@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5000-2122>;

Кудайбергенова Кунимжан Тынышбековна – PhD, Кызылординский университет имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан, E-mail: kkunimzhan@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-6878-652X>;

Жолмаханова Акерке Болатовна - PhD, Кызылординский университет имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан, E-mail: erke_zh@mail.ru [Orcid.org/0000-0001-8273-7046](https://orcid.org/0000-0001-8273-7046).

Аннотация. Одним из методов передачи знаний и опыта является эпистология – наука о письме, развивающаяся с древнейших времен. Через письма мы можем узнать о жизненном опыте и мыслях людей, выводах и идеях. Знакомство с эпистолярным наследием Абдильды Тажибаева, одного из видных эпистологов Казахстана – поэта, писателя, публициста, литературного критика, автора многих писем и статей, показывает важность исследования. Кроме того, произведения писателя, являющиеся объектом исследования, впервые рассматриваются как модель методики преподавания казахской эпистологии. Цель исследования – изучить эффективные методы преподавания эпистологического наследия Абдильды Тажибаева и доказать его значимость в обучении. В результате исследования рассмотрены эффективные методы обучения эпистологического наследия Абдильды Тажибаева как источника информации в преподавании казахской литературы, а также этапы анализа и интерпретации эпистолярных текстов.

Новизна исследования заключается в том, что эпистологическое наследие Абдильды Тажибаева впервые рассматривается как ценный источник информации о культуре и истории Казахстана и было представлено как образец высокого литературного стиля. Практическая значимость исследования заключается в том, что результаты исследования могут быть использованы в методике преподавания эпистологических произведений на уроках казахской литературы. Также выводы исследования могут быть применены при совершенствовании и оценке основных проблем и перспектив исследования казахского эпистологического наследия.

Ключевые слова: эпистология, эпистологические произведения, Абдильда Тажибаев, эффективные методы, казахская литература, художественный текст, анализ текста

Кіріспе

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқытудың жаңа технологияларын сынақтан өткізуде, білім берудің жаңа мазмұнын енгізуде эксперименттік білім беретін оқу бағдарламаларын әзірлеуді қолдайды (Қазақстан Республикасы «Білім туралы», 2007). Оқу бағдарламаларын жаңа бағытта құру жаңа технологияларды іріктеумен бірге, пән мазмұнына жаңа ақпарат мазмұнын жетілдіруді міндеттейді. Ақпарат әр адамға кез келген уақытта және кез келген жерде қолжетімді болып жатқан қазіргі заманда білімді алу ғана емес, оны білім алушыларға жеткізе білу де маңызды. Осы бағытта, қазақ әдебиеті мен тілін оқытуда жаңа бағыттағы тәсілдер мен бағыттарды қолдану студенттердің тілдік білімімен қоса, танымдық ойлау мен тілдік дағдыларын дамытады. Қазақ тілі маманы үшін оқыту материалдарын ұтымды пайдалану үшін тілі мен әдебиеттің майталмандары – ақын-жазушылардың әдеби мұраларын пайдалану аса маңызды. Осы бағытта, тіл мен әдебиеттің мұраларының бірі – эпистолография қоры.

Эпистолография немесе жазу өнері – Византия ғасырының интеллектуалды элитасы арасында танымал болған риторикаға ұқсас Византия әдебиетінің жанры ретінде танылды. Біздің дәуіріміздің IV ғасырында эпистолография христиандық және классикалық грек дәстүрлерін біріктіретін танымал әдеби нысанға айналды. Бұл жанрдың дамуына Аристотель, Платонның жазу өнері мен Павелдің Жаңа өсиетіндегі хаттары ықпал еткен болса, император Юлиан, Либаниус және Синезийдің әдеби жинақтарымен бірге Кападокиялық ғұламалардың еңбектері ерекше назар аудартады (Сметанин, 1970). Эпистолография арқылы риторикалық тұжырымдар қамтылып, Рим империясын эпистолографияны ешқандай ақпаратты қамтымайтын немесе қажет етпейтін талғампаз туындылардың әлеуметтік конвенциясы ретінде сипаттады. Ал, қазақ тілі мен әдебиетінде эпистолографиялық қор ежелден қалыптасқанымен, ондай мұралар ауыздан ауызға тарап, осы күнге дейін сақталып келді (Сметанин, 1975: 122).

Білім алушыларға әдебиеттің құдіретін, оның адам баласы жаратылғаннан бері бірге жасасып келе жатқандығын, мәңгілік жаңарып, жасарып отыратын үрдіс екенін түсіндіре отырып, сол әдебиетті жасаушылар, ақын-жазушылар туралы, олардың көркем шығармалары жайында айтуымыз парыз. «Көркем шығарма – әдебиеттің құндылығы десек, көркем шығарманы оқыту – білім алушының сөз қадірін түсінерлік ойлау әрекетін дамыту, рухани дүниесін байыту, эстетикалық талғамын жетілдіру, адамгершілік қасиетін қалыптастыру» (Касавин, 2006).

Эпистолографияны қазақ әдебиетінде оқытудың маңыздылығы туралы ғалымдар өз еңбектерінде назар аударды (Жұмақаева, 2015; Бітібаева, 1997). Қазақ әдебиетінің жырлары мен шығармалары көне жазба ескерткіштерде сақталып, кейінірек көрнекті эпистологтарының шығармаларында жазбаша бағытта серпін алды. Сондай көрнекті эпистологтарының бірі – ақын, драматург, жазушы, әдебиеттанушы Әбділда Тәжібаев қазақ әдебиетінде өзінің ерекше қолтанбасын қалдырды. Ақынның өлеңдері мен шығармалары

нағыз қазақ эпистолографиясының көркем үлгісі ретінде танылды. Осы бағытта, зерттеуіміздің мақсаты – Әбділда Тәжібаевтың эпистолографиялық мұрасын, оның ішінде өлеңдерін оқыта отырып, эпистолографияны оқытудың тиімділігін қарастыру. Зерттеуде Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасы қазақ әдебиетін оқытудағы негізгі ақпарат көзі ретінде пайдаланылады және өлең мәтіндерін талдау және студенттерге түсіндірудің тиімді әдістері қарастырылуы зерттеудің маңыздылығын айшықтай түседі.

Зерттеудің өзектілігі – қазақ әдебиетінің көрнекті қайраткері, Әбділда Тәжібаевтың ақындық эпистолярлық мұрасындағы қазақ мәдениеті мен тарихы туралы құнды ақпараттары қарастыруында. Жалпы, эпистолография ғылымы мен оның болашақ маман даярлауда қолдану үлгісі, Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасы мысалында қарастырылуы қазақ әдебиеті сабақтарының білім беру бағдарламаларын дамытуға үлес қосары сөзсіз. Сондықтан, қазақ әдебиетінің ерекше бағыты ретінде эпистолярлық шығармаларды оқыту әдістемесіне негіз жасалуы зерттеудің ерекшелігін аша түседі. Студенттер сабақта қазақ эпистолярлық мұрасын зерттеу мен оқыту арқылы әр замандағы қазақ қоғамының мұңы мен зарын, ой-тұжырымдарын, қоғамның негізгі мәселелер маңыздылығын терең түсінеді.

Зерттеу әдістері мен материалдары

Қазақ әдебиеті эпистолографиясын оқытудың негізгі әдістері мен олардың қолданылуын Әбділда Тәжібаев еңбектерін мысалға ала отырып, өлең мәтіндердің суреттеу, стильдік талдау, жіктеу, әдеби талдау әдістері қолданылып, эпистолография бойынша ғылыми еңбектерге талдау жасалды. Зерттеудің материалдары ретінде Әбділда Тәжібаевтың әр кезде туындаған өлеңдері пайдаланылды және оларды эпистолографиялық мұра ретінде университет студенттеріне қазақ әдебиетін оқытудағы тиімді әдістемесі ұсынылды. Бұл ретте, сабақ кезеңдерін үлгілеу, студенттердің білімін бағалауда статистика әдістері қолданылды. Көркем шығармаларды тиімді оқыту арқылы студенттердің тілдік дағдылары мен сыни тұрғыдан ойлауын дамыту әдістемесі 3 кезең бойынша жүзеге асырылды. Практикалық бөлімде студенттердің эпистолографиялық материалды студенттерге тиімді меңгертуде қолдануға болатын қазақ әдебиетін оқытудың жолдары қарастырылды.

Нәтижелер мен талқылау

Эпистолографиялық теория жазудың негізгі рөлін ашумен қатар, жазу өнерінің безендірілуіне бірқатар нақты талаптар қойды. Антикалық дәуірдің эпистолярлық стилі теориясы бойынша қолжазбаларға мыналар тән болуы керек: адамгершілік қасиеттердің көрінісі мен сипаты, автордың жеке сипаты (этикон, этос) және оның көңіл-күйі (патос). Мәтіннің көлемі – қажеттілікке қарай құрастырылған, көп оқиғаларды айтылмаса, ұзақ жазуға болмайды, керісінше оқиға көп болса, көлемді қысқартуға да болмайды. Осындай талаптар, туындыда әр сөзді өлшеп жазуға, ұтымды қолдану мен оқырманға түсінікті, әрі тиянақты ойды жеткізуге негізделді.

Эпистолография тарихи-теориялық пән ретінде, бір жағынан, жазбаларды

тарихи дереккөз ретінде зерттеу әдістемесін ұсынады және келесі теориялық міндеттерді шешу күтіледі:

1) көне жазба ескерткіштерді тарихи ғылымның барлық басқа түрлерінен ажырату әдістемесін жасау;

2) эпистолографиялық белгілердің жиынтығы негізінде жазбалардың мазмұнын анықтау әдістемесін әзірлеу;

3) көне жазбаларды ғылыми айналымға енгізу әдістемесін жасақтау (Өбдірейімова, 2012).

Екінші жағынан, эпистолография практикалық бағытта дамып келді. Бұнда ол нақты тарихи мәселелерді шешеді: 1) қоғам мен тіл сәйкестігін анықтау; 2) қолжазба өнерін дамыту; 3) эпистолярлық мұраны ғылыми айналымға енгізу (Кушмурзина, Шинбулатова, 2018: 35). Белгіленген міндеттер эпистолографиялық сипатқа ие бола отырып, сатылы даму эпистолографияның міндеті өзінің тарихи міндетімен байланысты. Осыған сүйене отырып, эпистолографиялық зерттеудің үш негізгі кезеңі туралы жалпы айтуға болады. Олардың әрқайсысында алға қойылған мақсат теориялық тұрғыдан да, нақты тарихи тұрғыдан да шешіледі. Эпистолярлық мұраны өңдеудегі аталған кезеңдері ретінде: апохориз (гр. бөлу), проелеузия (гр. пайда болу) және эфармоз (гр. - қолдану) деп белгілеуге болады (Лекторский, 2018).

Хат автордың мінез-құлқына сәйкес келетін көркемдеуіш құралдарды пайдалана және риторикалық жаңғыртуға ұмтыла отырып, жазушының моральдық мінез-құлқының толық көрінісі болуы керек; 2) шумақтың, стильдің қысқалығы, ықшамдығы; 3) қолжетімділікте, түсініктілікте және нанымдылықта көрінетіні айқындалды (Пиаже, 1970, Боден, 2001).

Осы бағытта, біз өз кезегімізде, Әбділда Тәжібаевтың «Хат» өлеңінің шумақтарын талдап көрелік. Мысалы:

«Хат жазамын қалам тербеп,

Құлағың сал, жан аға.

Мен бауырыңның сізден сұрар,

Бір тілегі бар, аға.

Тілегімді хатқа сызып,

Білдіруім қиын-ақ,

Екі бетім отыр қызып,

Істегендей бір ұят.

Ұят дерлік ұят та емес,

Жазбақшымын сырымды.

Қиналамын айтуға тек,

Жеткізе алмай тілімді.

«Жас күнімде» жандай көріп

Еркелеттің, жан аға».

Эпистолография талаптарына сай, хат түрінде жазылған өлеңде қысқалық пен нұсқалық арқылы оқырманның түсініктілігіне бағыттталып, прозадан гөрі шешендікке көбірек бет бұрғаны көрініп тұр. Эпистолографиядағы келесі талап

– жазу стилі ауызекі сөйлеуге жақын болуы және дәрежі болмау керектігі толық сақталған. Жазылымның үні эмоционалды және оқырманға жақын болуы үшін тапқыр сөз (lalein) қолданылған. Сондай-ақ, мәтін неғұрлым мұқият өңдеуді қажет етеді, бұл оның стилін ауызша сөйлеуден ажыратады.

Эпистолиграфиядағы тағы бір принцип – талғампаздық, әсемдік, стильдегі жаңашылдық, мәтінді жандандыратын көркем мәнерлі тілдік құралдарды қолданудағы тапқырлық, бұл мәтінді безендіре түседі. Хатта өзіндік сөйлеу тақырыбы мен мәселесі де болады. Хатта қолайлы нәрселер туралы ғана жазу керек. Ә.Тәжібаевтың «Майданнан хат» деп аталатын өлеңінің келесі шумағында:

*«Келді хатың қысқа жазған
Сағындырған жыл құсындай;
Көп махаббат алдым аздан,
Болсын хаттың бәрі осындай.
Әрбір сөзің сезсең, сәулем,
Жүрегіме құйды қуат,
Әр жігіттің сүйген жары
Жаза білсін осындай хат...
Жолдастарым аман тегіс,
Зор майданда жүрміз бірге.
Оқтан ұшқан үш жүз неміс,
Жазулы тұр есебімде.
Күн ұзарды, жер көгерді,
Даласында Украинаның.
Жас гүлдері қуат берді,
Ортасында өскен қанның».*

Бұл хаттағы негізгі оқиға Ұлы Отан соғысын меңзеп тұр және негізгі оқиға желісіне арқау қылып алып, махаббат тақырыбын сөз қылады. Қиын кезеңдегі оқиғаны айта келе, нәзік тақырыпты қозғап, оқырманға жағымды әсер береді. Сонымен бірге, көптеген эпистолярлық нұсқаулықтарда жазудың пропорционалдылық критерийіне ерекше мән беріледі. Хаттың мазмұны оның көлемін анықтайды. Мәтіннің кімге жазылғанын да ескеру керек. Осы бағытта, өлең шумақтары:

*«Көп жазуға уақытым тар,
Шабуылға кеттім, жарым.
Достардың да сәлемін ал,
Көріскенше қош бол, жаным!»*,- деген шумақтармен аяқтала отырып, хаттың кімге жазылғанын меңзейді.

Адресаттың жазылғанды қалай қабылдайтынын ескеруде, мәтінді дайындауда қосымша күш-жігерді қажет етеді және мәтінді жариялау алдында, әдет-ғұрып бойынша дауыстап оқылатын сәтінде жазушының алдын ала эмпатияға ие болуы қажет. Буынның қысқалығы және сөздегі айқындық жазудың стильдік тартымдылығы шумақтың қысқалығы мен мағынаның

анықтығына нұқсан келтірмей, музыкадағыдай, екеуінің біртұтас үндестігі басым болғанда тиімді болады. Фрэдериктің айтуынша, мәтінде тек бір оқиғаны айтуға ұмтылу, күрделі, салмақты стильде хат жазудың дамуы осы факторлардың әсерінен болған (Фрэдрик, 2004). Мысалы, апофегмаларды, мақал-мәтелдерді, кез келген ертегілерді, поэтикалық өлеңдерді артық буындарды шектеп қолданған дұрыс. Келесі «Алыстан хат» деп аталатын ақын өлеңінің жолдарында метафоралар көркемдеуіш құралдар ретінде өлеңге ерекше бояу береді:

*«Сезсең кейде соққан жылы,
Жаздың жанға жайлы лебін.
Жат көрме, ол аңсап сені,
Ақырын менің алған демім.
Сыбырласса көк жапырақтар –
Тілдескендей қоңыр желмен.
Тыңда да сен, сыр алып қал,
Сыбырлаушы онда да мен.
Терезеңнің әйнегінен,
Ай қараса айдын көктен.
Мен де қарап тұрмын бірге,
Ойлан, гүлім, ұйықтап кетпе».*

Өлең формасында интеграция тәсілі қолданылған. Бұл ретте интеграцияға байланысты хатты сұрау формасының үш түрін анықтау керек. 1. Адресаттың әл-ауқаты туралы есеп беру сұрауының белгісі. 2. Оқиғалар мен фактілер туралы ақпаратты сұрау формасы. 3. Адресат туралы қосымша мәліметтерді беру үшін сұрау формуласы (Голдмэн, 1986: 5). Хатқа сұраныс белгісінің вариацияларының тағы бір тобы хатта көрсетілген тілектерді ынталандыруға арналған формалардан (немесе хатқа сұранысты ынталандырудан) тұрады. 1. Жазушы алған хатының арқасында құтыламын деп үміттенген мұңды, камқорлықты, қорқынышты көрсетеді. 2. Хат қуаныш пен рахатқа себеп ретінде көрінеді. Қуану себебі кейде егжей-тегжейлі түсіндіріледі. 3. Мотивациясы терең хат – арманның тез орындалатынына сенуге себеп, хат жіберушінің адресат үшін жасай алатын барлық пайдасынан құндырақ (Niiniluoto, Sintonen and Wolenski, 2004).

Осы ретте, келесі «Қарағанды шахтерлеріне» деп аталатын өлең шумақтарында шахтерлердің ауыр да, төзуге қиын жұмысына теңеу тауып, оларға мақтаныш тудыра отырып, оқырманды ынталандырады:

*«Деген сөз Қазақстан әр қазақты
Мақтантар елдігімен туды уақыты.
Бұл сөзді ар, намыстай ардақтайды
Бар жайлау, бар завод пен барлық шахты.
Неміс те менсінбеген күні кеше,
Селк етіп осы күні «қазақ» десе.
Қалтырап қысық көздер ұшқынынан,*

*Қарайды айналаға дірілдесе,
Оларға мақтанбадық, лепірмедік,
Я бізді тани қой деп өтінбедік.
Беттестік жаяуымен, танкісімен,
Келдің деп қапыда сен өкінбедік.
Мәліктер қиын жолды сұрап алып,
Сескенбей сыбап білек тұра қалып.
Танытты қайратын да, айбатын да –
Алысқан неміс мойнын бұрап алып.
Қиынды ермін деме жеңе алмасаң,
Шахтермін деме, көмір бере алмасаң!».*

Жоғарыда сипат алған хат формасындағы Әбділда Тәжібаевтың эпистолографиялық мұрасына талдау білім алушыны әдебиет сабағында көркем шығарманы қабылдауда студенттің жан қалауымен, жүрек сезімімен, рухани әрекетімен жүзеге асыруда өте пайдалы. Біз хаттар автордың жан күйзелісін, шалқар шабытын, көркем суретті көз алдына елестете отырып, шеберлікпен жеткізу стилін көрсетуіміз керек. Ол үшін білім алушыдағы сезімді ояту арқылы оған әдеби білім беруде әдеби стиль арқылы жалпы рухани, эстетикалық және адамгершілік қасиеттерді дамыту оқытушы алдындағы әдебиетті оқытудың тәрбиелік мақсатына жетуге бағытталады. Ол үшін мәтінді қолдануда тиімді әдіс-тәсілдер ретінде тақырып бойынша эпистолографиялық еңбектерді орнымен қолдану қажет. Осы бағытта, «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының жоғару курс студенттеріне күрделі де, мазмұны терең Ә.Тәжібаевтың эпистолографиялық мұрасын қолдануды жоспарладық.

Оқу жоспары «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының 3 курс студенттеріне 6 семестрге «Қазіргі қазақ әдебиеті және оны оқыту» пәніне арналған лекция сабақтары мен практикалық сабақ жоспарларына енгізілді. Барлығы – 45 сағаттық пәннің 2 сағат –лекция, 3 сағат – семинар сабақтарына жоспарланды. Тәжірибелік-экспериментке күндізгі бөлімдегі 44 студент қатысты. Анықтау эксперименті кезінде студенттердің білім деңгейін, дағдысының дамуын талдауда эпистолографиялық материалдарды қолдану бойынша оқыту нәтижелерінің тиімділігін анықтау мақсатымыз болды. Осы бағытта Ә.Тәжібаевтың «Хаттар сөйлейді» өлеңдер жинағы бойынша лекция мен семинар тақырыптары жоспарланды. Ә.Тәжібаевтың сөз өнерінің ерекшеліктерін түсініп-тануға, өлеңдердегі көтерілген тақырып пен мәселені ой көзімен зерделеуге негіз болатын білім, білік, дағдыларды қалыптастыру мақсатында студенттердің өз ойын сауатты ауызша (жазбаша) айтуы, талдай білуі, жалпы тіл мәдениетін қалыптастыру және дамытудағы шеберлігі, өзіндік ой-пікірін дәйекті де жүйелі айта білуі есепке алынды. Ә.Тәжібаевтың эпистолографиялық мұрасы – ұлттық қазына ретінде ұлттық танымның қайнар көзі екенін дәлелдеу және оны оқытуда ақын өлеңдерінен алынған үзінділерді оқу бағдарламасына ендіруде төмендегідей қағидалар басшылыққа алынды:

Шығарманың жанрлық, композициялық тұтастығы;

Мәтіндердің өзара сәйкестігі мен сабақтастығы;

Әдебиетті сөз өнері ретінде таныту;

Білім алушы тілін дамыту негізінде оқырмандық біліктілікті қалыптастыру;

Студенттердің тілдік қатынасын коммуникативтік түрде дамыту.

Д.Мошмэннің (2020) пайымдауынша, «Эпистолографиялық таным – білімнің түпкілікті табиғаты, әсіресе сенімдердің негіздемесі мен ақиқаты туралы білім. Балалық шақтан кейінгі эпистемикалық даму туралы зерттеулер объективистіктен субъективистік танымның рационалистік концепцияларына дейінгі ілгерілеуді көрсетеді. Объективистер бақылауға, дәлелдеуге немесе биліктен үйренуге болатын негізді шындықтарға жүгінеді. Келіспеушілік жағдайында біреу қателесуі керек».

Жалпы, эпистолография философиялық ойлар мен танымды тудырады (Жақан, Иманжусип, 2024). Осы бағытта, сабақ барысында эпистолографиялық танымды дамытуда танымдық технологиялар: кейс әдісі, проблемалық әдіс және дискуссия әдістері кеңінен қолданылды. Бұл жерде міндетті түрде студенттердің пән бойынша білімі мен шығармашылығын танытатын көркем шығарманы қабылдануға үйрету болды. Аталған жүйелілік байланысты өз тәжірибемізде қалай іске асырып жатқанымызды көрсету мақсатында эпистолографиялық шығарманы оқытудың қағидаларында кездесетін кейбір қиыншылықты шешудің тиімді жолдарын анықтауға тырыстық. Осы бағытта келесі тапсырмалар дайындалды:

1. *Хат формасы мен тақырыбының мағынасын беріңіз.*
2. *Автордың негізгі ойын табыңыз.*
3. *Хаттағы... сөздердің мағынасын түсіндіріңіз.*
4. *Ә.Тәжібаевтың эпистолографиялық мұрасына баға беріңіз.*
5. *Келесі .... сөздердің мағынасын анықтаңыз.*
6. *Келесі ....сөздердің жасалу жолын анықтаңыз.*
7. *Өлеңнің басқа өлеңдерден құрылымдық-стильдік ерекшелігін сипаттаңыз.*
8. *Келесі ... өлең жолдарындағы негізгі ойды түсіндіріңіз.*
9. *«Ел анасы –менің анам» деген тіркесті қалай түсінесіздер?*
9. *Ақын өлеңде кімдерге еліктеп отыр?*
10. *Қандай жалқы есімдер кездесті және т.б.*

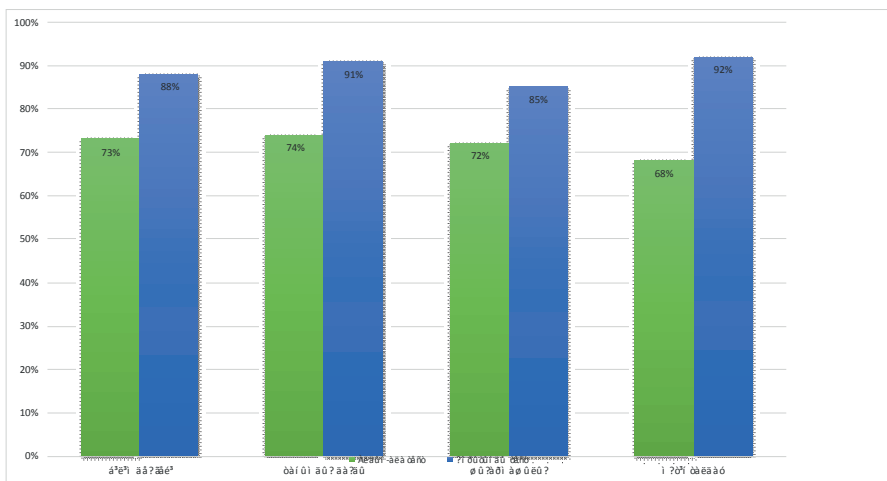
Тапсырмаларды орындау уақыты сабақ кезінде – 15-20 минут. Сонымен қатар, көркем туындыны мәнерлеп оқу кезінде әр сөзді айқын, түсінікті, жинақы оқу, дауыс естілімінің ашық болуы талап етілді.

Сабақ кезінде пікірлесу, әдеби айтыс, проблема шешу, диалог әңгіме, ізденіс жұмыстары сияқты өнімді әдіс-тәсілдерге мән берілуі керек. Эпистолографиялық материалдарды оқытудың тиімді технологиясы: сұрақ-жауаптар, пікірлесу, сұқбаттасу әдістерімен қатар, студенттердің өз бетімен ізденуіне, зерттеу жұмысына негізделе жасалған сабақ жоспарының өнімділігі анықталды. Апта соңында студенттердің өз беттерімен жұмыстары орындалды. Студенттер Әбділда Тәжібаевтың өлеңдеріне талдау жасау арқылы

эпистографияны терең ұғынды. Осы бағытта, Карен Стром Китчнердің «Когнитивтік және метакогнитивтік процестер балалық шақта дамитын және өмір бойы қолданылғанымен, қазіргі зерттеулер эпистемикалық когнитивтік мониторинг жасөспірім және ересек жаста дамитындығын көрсетеді» деген ойларын құптауға болады (Карен Стром Китчнер, 1983).

Осы бағытта, Әбділда Тәжібаевтың эпистографиялық жұмыстарын меңгеру деңгейін анықтауда тест тапсырмалары орындалды. Тест студенттерге алдын ала және тәжірибеден кейін алынды. Тест жауаптары келесі суретте көрсетілген (Сурет 1). Жалпы, студенттердің білім деңгейі мен эпистографиялық материалды меңгеруін анықтауда тест тапсырмалар құрастырылып, студенттерге эксперименттен бұрын және эксперименттен кейін орындауға берілді.

Сурет 1 - Эксперименттен кейінгі нәтижелерінің салыстырмалы көрсеткіші

1-суреттегі нәтижеде студенттердің білім деңгейі – 15%-ға, танымдық білім 17%-ға, шығармашылық – 13%-ға, мәтін талдау дағдысы – 24%-ға көтерілуі біз таңдаған әдістеменің тиімділігін дәлелдейді. Тестілеу нәтижесі студенттердің қорытынды тестілеу нәтижелерінің эксперименттен кейінгі көрсеткіштерде әлдеқайда (14,5%-ға) жоғары екендігін анықтады.

Қорыта келгенде, келесі тұжырымдар мен ұсыныстар берілді. Білім алушыны көркем мәтіннің оқу түрлеріне дағдыландыру кезінде:

1) көркем мәтіндегі жазушы ойын мұғалім көмегімен аңғара оқу. Оның мән-мағынасын түсіне оқу. Қиын, түсініксіз образды, айшықты сөздерді ұғынып, лингвистикалық түсіндірмелі оқу тактикасы қолданылды;

2) таңдап оқу. Белгілі мақсатпен қойылған сұрақтарға жауап іздеу, тіл көркемдігін дәлелдеу, пейзаж, портрет, образды тауып оқу;

3) іштен оқу. Іштен оқудың білім алушыны өз бетімен жеке жұмыс істеуге

баулуда маңызы ерекше. Студент өз бетімен іздене ойлану, жауап табу, дербес белсенділігін арттыруда іштен оқудың рөлінің ерекше екендігі байқалды;

4) рөлге бөліп оқу студенттердің таным белсенділігі мен қабілеттерін дамытуда, сабаққа қызығушылығын арттыруда, сабақтың эмоциялық, психологиялық мәнін нәрлендіруде пайдалы болу анықталды;

5) хормен оқу техникасын жетілдіруде мәнерлеп айқын оқу, көркем оқуды ұйымдастыруда тиімді болды;

6) ұжымдық оқу техникасына, мәнерлеп оқуына қарай, студенттерді топқа бөліп, туындыны тез меңгертуге ықпал жасайтыны байқалды;

7) жұптық оқу студенттерге өз беттерімен оқу техникасын жетілдіруде бір-бірін тыңдай білуге, өзара жұмыстарына талдау жасауға икемдеді;

8). Мәнерлеп оқудың көркем туындының эмоциялық-эстетикалық әсерін сезіндіру мен көркем мәтінге жан беру, әр сөздің мағынасын, сөз бояуларының нақышын сезуге баулыды;

9) автордың айтар ойын, поэтикалық көркемдікті студенттердің өздеріне болжату мәтінді талдау дағдыларын дамытуда маңызды болды.

Бұлардан басқа, эпистолографиялық материалдармен жұмыс, туындының тақырыбы, жанр түрі, идеясы, шумақ саны, тармақ саны, бунақ саны, буын саны, ұйқас түрі мен әдеби теориялық ұғымдар мен стильдік құралдар бойынша талдау жұмыстары жүргізілді.

Қорытынды

Мақалада көрнекті ақын, драматург, әдебиет зерттеуші ғалым Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасын оқытудың тиімділігі мен эпистолографияны оқытудың әдіс-тәсілдері зерттелді. Зерттеу нәтижелері қазақ әдебиетін оқытуда ақынның эпистолярлық мұрасының тиімділігі мен маңыздылығын дәлелдеп берді. Осы бағытта, эпистолярлық мәтіндерді оқытудың принциптері, оқыту бағыттар мен әдістері, тапсырмалар кешені ұсынылды.

Зерттеу Әбділда Тәжібаев сынды эпистолярлық мұраға бай ақынның еңбектерінің студенттерді оқытуда тіл мәдениеті мен тарихи оқиғалары туралы құнды ақпарат көзі бола алатынын айқындап берді. Ақынның хат түріндегі өлеңдеріне талдау жасалып, оның жоғары әдеби стилін оқытуда әдістемелік ұсыныстар берілді. Зерттеудің нәтижелерін жоғары оқу студенттеріне қазақ әдебиетінен эпистолярлық шығармаларды оқытуда қолдануға болады. Зерттеу нәтижелері эпистолярлық материалды оқытуда танымдық тәсілдер: кейс әдісі, дискуссия, пікірлесу, әдеби айтыс, проблема шешу, диалог әңгіме және т.б. өнімді әдістердің тиімділігін анықтады. Жалпы, Әбділда Тәжібаевтың эпистолярлық мұрасы әлі де терең зерттеуді қажет ететін тың тақырып ретінде қала береді.

Әдебиет

Постановление Республики Казахстан от 28 июня 2007 года № 546 «о проекте Закона Республики Казахстан» Об образовании» (на казахском языке).

Сметанин В. А. Эпистолография. – Свердловск, 1970. –181 С. (см.: С. Н. Лишев-ИП, год. XXVI, 1970, кн. 6, С. 108-109) (на русском языке).

- Сметанин В. А. Эпистография поздней Византии. – Свердловск, 1975, 394 с. (на русском языке).
- Касавин И. Т. Проблема текста: между эпистографией и лингвистикой // эпистография. Философия наук, 2006. -т. VIII - № 2. – С. 34-57 (на русском языке).
- Жумакаева Б. Д. Методика преподавания казахской литературы: учебник. –Алматы, издательство «Женский университет», 2015. – 242 с. (на казахском языке).
- Битибаева К. Методика преподавания литературы. – Алматы: «Рауан», 1997 (на казахском языке).
- Абдраимова К. А. Казахская литература (для факультативного курса общеобразовательных школ по технологии «поэтапный комплексный анализ» Н.А. Оразакыновой) учебное пособие. –Алматы, 2012 (на казахском языке).
- Кусмурзина Д. Х., Шинбулатова К. Б. Методика литературного чтения. – Костанай: издательство Костанайского государственного педагогического университета, 2018. -152 с. (на казахском языке).
- Эпистография времени и сегодня [Текст] / Рос. акад. наук, Ин - т философии; Отв. изд. В. А. Лекторский. – М.: ИФРАН, 2010. – 188 с. -ISBN 978-5-9540-0180-8. (на русском языке).
- Piaget J. Introduction a l'epistemologie genrtigue. – Т. 1–3. Paris, 1950; Piaget J. Psychologie et epistemologie. Paris, 1970 (на английском языке).
- Boden M. The Philosophy of Cognitive Science // Philosophy at the New Millenium. Cambridge, 2001. P. 209-226 (на английском языке).
- Goldman A. Epistemology and Cognition. Cambridge (Mass.). 1986. P. 9. (на английском языке).
- Frederick F. Schmitt Epistemology and Cognitive Science–Chapter–2004- pp. 841-918 – ink.springer.com/ chapter/10.1007/978-1-4020-1986-9_24 (на английском языке).
- Niiniluoto I., Sintonen M. and Wolenski J. (eds.), Handbook of Epistemology-2004-P. 841-918. (на английском языке).
- David Moshman. Metacognition and Epistemic Cognition-2020 - <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.863> (на английском языке).
- Karen Strohm Kitchner. Cognition, Metacognition, and Epistemic Cognition: a Three-Level Model of Cognitive Processing - Human Development 26 (4): 1974 - 222-232. <https://doi.org/10.1159/000272885> (на английском языке).
- Жакан М. К., Иманьсуп Р. Н. Эпистемология Ибн Сины: бытие и познание // Вестник ИГ. Л. Гумилева Серия Исторические науки. Философия. Религиоведение - 2024-Т. 146. - Нет. 1. - С. 315-334. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7255-2024-146-1-315-334> (на русском языке).
- Тажибаев А. Письма в речи [текст]: дневник – Алматы: Жалын, 1980 – 208 с. (на казахском языке).

References

- Qazaqstan Respwblikasi «Bilim twralı» Zañınıń jobası twralı – 2007 julǵı 28 mawsımdaǵı N 546 Qawlısı. (in Kazakh).
- Smetanin V. A. Epistolografiya. Sverdlovsk– 1970, – 181 s. (sm. retsenzii i zametki ob etoy knige: S. N. Lishev–IP, god. XXVI, 1970, kn. 6, s. 108–109; (in Russian).
- Smetanin V. A. Epistolologiya pozdney Vizantii. Sverdlovsk, 1975, 394 s. (in Russian).
- Kasavin I.T. Problema teksta: mezhdru epistologiyey i lingvistikoy // Epistologiya. Filosofiya nauki. 2006–Т.VIII - № 2. –С. 34-57 (in Russian).
- Jumaqaeva B.D. Qazaq adebetin oqıtw adistemesi: Oqwlıq–Almatı, «Qızdar wniversiteti» baspası, 2015. – 242 b. (in Kazakh).
- Bitibaeva Q. Adebietti oqıtw adistemesi –Almatı: Rawan» –1997. (in Kazakh).
- Abdireyimova K.A. Qazaq adebieti (N.A. Orazaxınovanıń «Satılay keshendi taldaw» texnologiyası boyınsha jalpı bilim beretin mektepterdiń tańdaw kwrsına arnalǵan) oqw quralı–Almatı–2012. (in Kazakh).
- Kwshmwırzina D.X., SHInbwlatova K.B. Adebiettik oqw adistemesi– Qostanay: Qostanay memlekettik pedagogikalıq wniversitetiniń baspası– 2018– 152 b. (in Kazakh).
- Epistemologiya vchera i segodnya [Tekst] / Ros. akad. nauk, In-t filosofii; Отв. red. V.A. Lektorskiy. – М.: ИФРАН, 2010. – 188 с. – ISBN 978-5- 9540-0180-8. (in Russian).
- Piaget J. Introduction a l'epistemologie genrtigue. Т. 1–3. Paris, 1950; Piaget J. Psychologie et epistemologie. Paris, 1970. (in English).

Boden M. The Philosophy of Cognitive Science // Philosophy at the New Millenium. Cambridge, 2001. -P. 209–226 (in English).

Goldman A. Epistemology and Cognition. Cambridge (Mass.). 1986. -P. 9.

Frederick F. Schmitt Epistemology and Cognitive Science--Chapter--2004. - pp. 841–918 – ink.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4020-1986-9_24 (in English).

Niiniluoto I., Sintonen M. and Wolenski J. (eds.), Handbook of Epistemology– 2004. - P. 841-918. (in English).

David Moshman. Metacognition and Epistemic Cognition- 2020- <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.863> (in English).

Karen Strohm Kitchner. Cognition, Metacognition, and Epistemic Cognition: A Three-Level Model of Cognitive Processing- *Human Development* 26 (4): 1974- 222–232. <https://doi.org/10.1159/000272885> (in English).

Zhakan M.K., Iman'yusip R.N. Epistemologiya Ibn Sini: bytiye i poznaniye // Vestnik YENU im. L. Gumileva Seriya Istoricheskiye nauki. Filosofiya. Religiovedeniye– 2024 –T.146. -Net. 1.– S. 315-334. DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7255-2024-146-1-315-334>. (in Russian).

Tajibaev A. Xattar söylegende [Matin]: kündelik xikayası – Almatı: Jalın, 1980 – 208 b. (in Kazakh).

CONTENTS**PEDAGOGY**

E.T. Adylbekova, N.F. Sarsenbieva, K.M. Kulzhataeva WAYS OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC RESOURCES IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....	5
A.A. Azatbakyt, A.M. Kartayeva, A.T. Tamayev ANALYZING AND TEACHING THE PSYCHOLOGY OF CHARACTERS IN THE STORIES OF M. AUEZOV.....	20
L.S. Dzhumanova, A.S. Sagindykova, G.M. Kadyrova FORMATION OF STUDENTS' TEXT READING COMPETENCE IN GERMAN LANGUAGE LESSONS.....	32
D.M. Zharylgapova, A.A. Almagambetova, U.A. Abitayeva DEVELOPMENT OF COMPETENCES OF STUDENTS IN TEACHING PHYSICS BY USING COMPUTER MODELS.....	45
G.G. Ibragimov, A.P. Mynbaeva, K.Zh. Saparbayeva DEVELOPMENT OF ESSAY WRITING SKILLS OF PUPILS BASED ON THE ART OF RHETORIC.....	62
R.Zh. Ismanova, G.K. Akhmetova SPEECH THERAPY AND THE BASICS OF NEUROPSYCHOLOGY.....	79
L. Kazykhankyzy, D. Babakhanova FUTURE ENGLISH TEACHERS' USE OF SELF-REGULATED LEARNING STRATEGIES IN DEVELOPING LANGUAGE PROFICIENCY.....	96
B.D. Karbozova, M. Imankulova, A. B. Shormakova FORMATION OF CREATIVE THINKING SKILLS IN THE STUDY OF THE KAZAKH LANGUAGE.....	109
G.T. Kurbankulova, A.S. Stambekova WAYS TO PREPARE FUTURE PRIMARY EDUCATION TEACHERS FOR INSTILLING NATIONAL VALUES IN THE STUDENTS.....	120
G. Kozhasheva, A.A. Bazhi, M.I. Yesenova, L. Nassir METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENTS IN MATHEMATICS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF EDUCATION.....	134

U.S. Marchibayeva

DEVELOPMENT OF ADAPTIVE PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: PEDAGOGICAL CHALLENGES AND RESEARCH PROSPECTS.....148

R.Zh. Mrzabayeva, N.M. Abdulkadyrov, G.U. Akhmetshina

INCREASING SUBJECT COMPETENCE AT THE BERLIN CONGRESS ON OTTO VON BISMARCK'S POLITICAL POSITIONS IN RELATION TO THE OTTOMAN EMPIRE.....165

A.N. Omarov, O. Kozhabergen, G.R. Kurmasheva

PRACTICE-ORIENTED TEACHING OF STUDENTS AT THE UNIVERSITY.....185

A.A. Seitaliyeva, N.T. Shyndaliyev, A.Sh. Barakova

TRAINING OF FUTURE TEACHING STAFF IN THE CONTEXT OF DUAL EDUCATION.....197

G. Tanabayeva, A. Boranbayeva

WAYS TO DEVELOP THE VOCABULARY OF CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES OF PRESCHOOL AGE THROUGH FAIRY TALES.....210

A.K. Urazova, G. A. Tuyakbaev, K.T. Kudaibergenova

EFFECTIVE METHODS OF TEACHING THE EPISTOLOGICAL HERITAGE OF ABDILDA TAZHIBAEV.....227

G. Utemissova, A. Alimbekova, A. Bulshekbayeva

THE RELATIONSHIP BETWEEN CYBERBULLYING AND AGGRESSIVE VICTIMIZATION.....241

Sh.Sh. Khamzina, A.M. Utilova, T.Zh. Shakenova

EFFECTIVENESS OF THE MENTORING SYSTEM IN SCHOOLS.....257

ECONOMICS

G.Y. Amalbekova, A.N. Narenova, S.B. Nauryzkulova

GLOBAL POULTRY MARKET: CURRENT DEVELOPMENT TRENDS AND EXPORT POTENTIAL OF KAZAKHSTAN.....276

K.T. Auyezova, Zh.M. Bulakbay, A.A. Zhakupov

PROJECT MANAGEMENT IN THE STRATEGIC PLANNING OF ENERGY INDUSTRY ENTERPRISES.....295

A.Yelubayeva, Ceslovas Christauskas INCREASING THE HUMAN RESOURCES POTENTIAL OF STATE AUDIT BODIES AS A BASIS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY AUDIT MECHANISM.....	307
A.M. Yessirkepova, R.K. Niyazbekova, D.M. Makhmud RESEARCH OF THE ACTIVITIES OF PEASANT FARMS IN KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF EFFECTIVE ENERGY CONSUMPTION.....	318
Sh.A. Zhumadilla, M.R. Sikhimbayev, D.R. Sikhimbayeva STATE REGULATION OF SUBSOIL USE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: ECOLOGY AND INNOVATIONS.....	330
A.S. Karbozova, A.Z. Bukharbayeva, G.B. Duzelbaeva THEORETICAL ASPECTS OF THE ECONOMIC MECHANISM OF AGRICULTURAL PRODUCTION MANAGEMENT.....	345
T. Kuangaliyeva, Zh. Yerzhanova, G. Mukasheva SHEEP BREEDING IN KAZAKHSTAN: CHALLENGES OF MODERN DEVELOPMENT.....	359
A. Makenova, A. Oralbayeva, A.Kizimbayeva SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS OF KAZAKHSTAN: CURRENT STATE.....	374
J.K. Romazanov, T.J. Niyazov, T.A. Karipov PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE CREDIT MARKET N KAZAKHSTAN.....	389
L.M. Shayakhmetova, A.M.Kurmanov, S.T. Aitimova IMPROVEMENT OF OCCUPATIONAL SAFETY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: ASSESSMENT OF PROFESSIONAL RISKS AND STRATEGIES FOR ACCIDENT INSURANCE IN THE WORKPLACE.....	401

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Э.Т. Адылбекова, Н.Ф. Сарсенбиева, К.М. Құлжатаева ЭЛЕКТРОНДЫҚ РЕСУРСТАРДЫ ОҚУ ҮДЕРІСІНЕ ТИІМДІ ЕНГІЗУ ЖОЛДАРЫ.....	5
А.А. Азатбақыт, А.М. Картаева, А.Т. Тамаев М. ӘУЕЗОВ ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ КЕЙІПКЕР ПСИХОЛОГИЯСЫН ТАЛДАП ОҚЫТУ.....	20
Л.С. Жұманова, А.С. Сағындықова, Г.М. Қадырова НЕМІС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘТІНДІ ОҚУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	32
Д.М. Жарылғапова, А.А. Алмагамбетова, У.А. Абитаева КОМПЬЮТЕРЛІК МОДЕЛДЕРДІ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	45
Г.Г. Ибрагимов, А.П. Мыңбаева, Қ.Ж. Сапарбаева ШЕШЕНДІК ӨНЕР НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЭССЕ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ.....	62
Р.Ж. Исманова, Г.К. Ахметова ЛОГОПЕДИЯ ЖӘНЕ НЕЙРОПСИХОЛОГИЯ НЕГІЗДЕРІ.....	79
Л. Қазыханқызы, Д. Бабаханова БОЛАШАҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ БІЛІМ АЛУДА ӨЗІН-ӨЗІ РЕТТЕУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ТІЛДІК ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ.....	96
Б.Д. Карбозова, М. Иманқұлова, А.Б. Шормақова ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	109
Г.Т. Курбанқұлова, Ә.С. Стамбекова БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ БІЛІМ ПЕДАГОГТЕРІН ОҚУШЫЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАУЛУҒА ДАЯРЛАУ ЖОЛДАРЫ.....	120

Г.О. Кожашева, А.А. Бажи, М.И.Есенова, Л. Нәсір
 БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ
 МАТЕМАТИКА ПӘНІНЕН ОҚУ ЖЕТІСТІГІН БАҒАЛАУДЫҢ
 ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ.....134

Ұ.С. Марчибаева
 ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ
 БЕЙІМДІК ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МЕН СПОРТТЫ ДАМУЫ:
 ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МІНДЕТТЕР МЕН ЗЕРТТЕУ БОЛАШАҒЫ.....148

Р.Ж. Мрзабаева, Н.М. Абдукадыров, Г.У. Ахметшина
 БЕРЛИН КОНГРЕСІНДЕ ОТТО ФОН БИСМАРКТИҢ ОСМАН
 ИМПЕРИЯСЫНА ҚАТЫСТЫ САЯСИ ҰСТАНЫМДАРЫ ТУРАЛЫ ПӘНДІК
 ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ.....165

А.Н. Омаров, О. Қожаберген, Г.Р. Құрмашева
 УНИВЕРСИТЕТТЕ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒЫТТАП
 ОҚЫТУ.....185

А.А. Сейталиева, Н.Т. Шындалиев, А.Ш. Баракова
 ДУАЛДЫ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
 КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУ.....197

Г.Т. Танабаева, А.Р. Боранбаева
 МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЗЕРДЕ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ
 СӨЗДІК ҚОРЫН ЕРТЕГІЛЕР АРҚЫЛЫ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ.....210

А.К. Уразова, Ғ.Ә. Тұяқбаев, К.Т. Құдайбергенова, А. Жолмаханова
 ӘБДІЛДА ТӘЖІБАЕВТЫҢ ЭПИСТОЛЯРЛЫҚ МҰРАСЫН ОҚЫТУДЫҢ
 ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ.....227

Г.У. Утемисова, А.А. Алимбекова, А.И. Булшекбаева
 КИБЕРБУЛЛИНГ ПЕН АГРЕССИВТІ ЖӘБІРЛЕНУШІНІҢ МІНЕЗ-
 ҚҰЛҚЫНЫҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ.....241

Ш.Ш. Хамзина, А.М. Утилова, Т.Ж. Шакенова
 МЕКТЕПТЕРДЕГІ ТӘЛІМГЕРЛІК ЖҮЙЕНІҢ ТИІМДІЛІГІ.....257

ЭКОНОМИКА

Г.Е. Амалбекова, А.Н. Наренова, С.Б. Наурызқұлова
 ӘЛЕМДІК ҚҰС ЕТІ НАРЫҒЫ: ҚАЗІРГІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯСЫ ЖӘНЕ
 ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКСПОРТТЫҚ ӘЛЕУЕТІ.....276

К.Т. Ауезова, Ж.М. Бұлақбай, А.А. Жакупов ЭНЕРГЕТИКА САЛАСЫНДАҒЫ КӘСПОРЫНДАРДЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ЖОСПАРЛАУДАҒЫ ЖОБАЛАРДЫ БАСҚАРУ.....	295
А. Елубаева, Чесловас Кристаускас МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ОРГАНДАРЫНЫҢ КАДРЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУ ТИІМДІЛІК АУДИТІНІҢ ТЕТІГІН ЖЕТІЛДІРУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ.....	307
А.М. Есиркепова, Р.К. Ниязбекова, Д.М. Махмуд ТИІМДІ ЭНЕРГИЯ ТҰТЫНУ КОНТЕКСІНДЕ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАРУА ҚОЖАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІН ЗЕРТТЕУ.....	318
Ш.А. Жұмадилла, М.Р. Сихимбаев, Д.Р. Сихимбаева ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ: ЭКОЛОГИЯ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР.....	330
А.С. Карбозова, А.Ж. Бұхарбаева, Г.Б. Дузельбаева АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨНДІРІСІН БАСҚАРУДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МЕХАНИЗМІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	345
Т. Куанғалиева, Ж.Ержанова, Г. Мукашева ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚОЙ ШАРУАШЫЛЫҒЫ: ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	359
А.А. Макенова, А.К. Оралбаева, А. Кизимбаева ҚАЗАҚСТАННЫҢ АУЫЛДЫҚ АУМАҚТАРЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	374
Ж.К. Ромазанов, Т.Ж. Ниязов, Т.А. Карипов ҚАЗАҚСТАННЫҢ КРЕДИТТІК НАРЫҒЫН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....	389
Л.М. Шаяхметова, А.М. Курманов, Ш.Т. Айтимова ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЕҢБЕКТІ ҚОРҒАУДЫ ЖЕТІЛДІРУ: КӘСПТІК ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ӨНДІРІСТЕГІ ЖАЗАТАЙЫМ ОҚИҒАЛАРДАН САҚТАНДЫРУ СТРАТЕГИЯСЫ.....	401

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Э.Т. Адылбекова, Н.Ф. Сарсенбиева, К.М. Кулжатаева СПОСОБЫ ЭФФЕКТИВНОГО ВНЕДРЕНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ РЕСУРСОВ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС.....	5
А.А. Азатбакыт, А.М. Картаева, А.Т. Тамаев АНАЛИЗ И ОБУЧЕНИЕ ПСИХОЛОГИИ ПЕРСОНАЖЕЙ РАССКАЗОВ М. АУЭЗОВА.....	20
Л.С. Джуманова, А.С. Сагиндыкова, Г.М. Кадырова ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИИ ЧТЕНИЯ ТЕКСТОВ СТУДЕНТАМИ НА ЗАНЯТИЯХ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА.....	32
Д.М. Жарылгапова, А.А. Алмагамбетова, У.А. Абитаева РАЗВИТИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ПРЕПОДАВАНИИ ФИЗИКИ ПУТЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ МОДЕЛЕЙ.....	45
Г.Г. Ибрагимов, А.П. Мынбаева, К.Ж. Сапарбаева РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ НАПИСАНИЯ ЭССЕ У УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ИСКУССТВА РИТОРИКИ.....	62
Р.Ж. Исманова, Г.К. Ахметова ЛОГОПЕДИЯ И ОСНОВЫ НЕЙРОПСИХОЛОГИИ.....	79
Л. Казыханкызы, Д. Бабаханова ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ САМОРЕГУЛИРОВАНИЯ В РАЗВИТИИ ЯЗЫКОВОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩИМИ УЧИТЕЛЯМИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	96
Б.Д. Карбозова, М. Иманкулова, А.Б. Шормакова ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА.....	109
Г.Т. Курбанкулова, А.С. Стамбекова СПОСОБЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ К ФОРМИРОВАНИЮ У УЧАЩИХСЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ.....	120

Г.О. Кожашева, А.А. Бажи, М.И. Есенова, Л. Насир МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ПО МАТЕМАТИКЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ.....	134
У.С. Марчибаева РАЗВИТИЕ АДАПТИВНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЙ....	148
Р.Ж. Мрзабаева, Н.М. Абдукадыров, Г.У. Ахметшина ПОВЫШЕНИЕ ПРЕДМЕТНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ О ПОЛИТИЧЕСКИХ ПОЗИЦИЯХ ОТТО ФОН БИСМАРКА В ОТНОШЕНИИ ОСМАНСКОЙ ИМПЕРИИ НА БЕРЛИНСКОМ КОНГРЕССЕ.....	165
А.Н. Омаров, О. Кожаберген, Г.Р. Курмашева ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ В УНИВЕРСИТЕТЕ.....	185
А.А. Сейталиева, Н.Т. Шындалиев, А.Ш. Баракова ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В УСЛОВИЯХ ДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	197
Г.Т. Танабаева, А.Р. Боранбаева СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ЧЕРЕЗ СКАЗКИ.....	210
А.К. Уразова, Г.А. Туякбаев, К.Т. Кудайбергенова ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭПИСТОЛОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ АБДИЛЬДЫ ТАЖИБАЕВА.....	227
Г.У. Утемисова, А.А. Алимбекова, А.И. Булшекбаева ВЗАИМОСВЯЗЬ КИБЕРБУЛЛИНГА И АГРЕССИВНОГО ВИКТИМНОГО ПОВЕДЕНИЯ.....	241
Ш.Ш. Хамзина, А.М. Утилова, Т.Ж.Шакенова ЭФФЕКТИВНОСТЬ СИСТЕМЫ НАСТАВНИЧЕСТВА В ШКОЛАХ.....	257
ЭКОНОМИКА	
Г.Е. Амалбекова, А.Н. Наренова, С.Б. Наурызкулова МИРОВОЙ РЫНОК МЯСА ПТИЦЫ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ И ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КАЗАХСТАНА.....	276

К.Т. Ауезова, Ж.М. Булакбай, А.А. Жакупов ПРОЕКТНОЕ УПРАВЛЕНИЕ В СТРАТЕГИЧЕСКОМ ПЛАНИРОВАНИИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ.....	295
А. Елубаева, Чесловас Кристаускас ПОВЫШЕНИЕ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА КАК ОСНОВА СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ.....	307
А.М. Есиркепова, Р.К. Ниязбекова, Д.М. Махмуд ИССЛЕДОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВ В КАЗАХСТАНЕ В КОНТЕКСТЕ ЭФФЕКТИВНОГО ЭНЕРГОПОТРЕБЛЕНИЯ.....	318
Ш.А. Жумадилла, М.Р. Сихимбаев, Д.Р. Сихимбаева ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ЭКОЛОГИЯ И ИННОВАЦИИ.....	330
А.С. Карбозова, А.Ж. Бухарбаева, Г.Б. Дузельбаева ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ПРОИЗВОДСТВОМ.....	345
Т. Куангалиева, Ж. Ержанова, Г. Мукашева ОВЦЕВОДСТВО КАЗАХСТАНА: ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ.....	359
А.А. Макенова, А.К. Оралбаева, А. Кизимбаева УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ КАЗАХСТАНА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ.....	374
Ж.К. Ромазанов, Т.Ж. Ниязов, Т.А. Карипов ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КРЕДИТНОГО РЫНКА КАЗАХСТАНА.....	389
Л.М. Шаяхметова, А. М. Курманов, Ш.Т. Айтимова СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОХРАНЫ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: ОЦЕНКА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ РИСКОВ И СТРАТЕГИИ СТРАХОВАНИЯ ОТ НЕСЧАСТНЫХ СЛУЧАЕВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ....	401

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Редакторы: *Д.С. Аленов, Ж.Ш. Әден*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадыранова*

Подписано в печать 29.05.2024.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

46,0 п.л. Тираж 300. Заказ 5.